

Eénjarige Opleiding

Systeem Therapeutisch Werker

Hoofdopleider

Erik van de Kraats

Februari 2019

VOORWOORD

De NVRG kent twee opleidingen: de opleiding tot systeemtherapeut (ST) en de opleiding tot Systeem Therapeutisch Werker (STW). Beide opleidingen starten met een Theoretisch Technische Cursus (TTC). De éénjarige opleiding Systeem Therapeutisch Werker biedt de TTC-STW en een supervisietraject.

Competenties

De competenties die een STW moet beheersen om het vak van systeemtherapeutisch werker op een professionele wijze uit te kunnen oefenen vormen het uitgangspunt van de *richtlijnen cursusdraaiboek TTC-STW*. De competenties geven richting en inhoud aan het cursusdraaiboek en daarmee aan datgene wat geleerd moet worden. Voor een overzicht van alle competenties STW verwijzen we naar het document: *"NVRG Competenties STW"* (januari 2015).

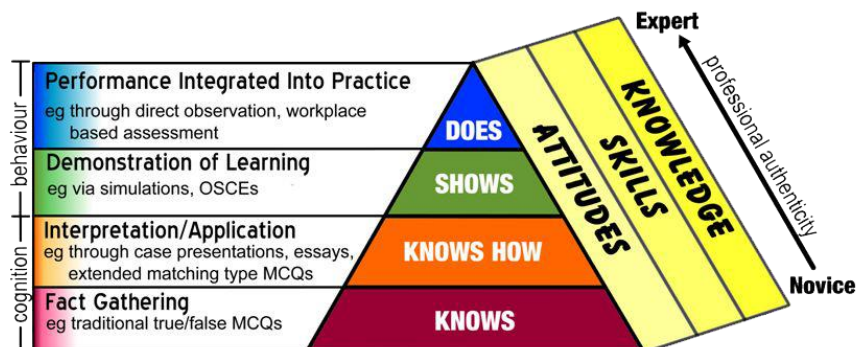
Voor de STW worden drie typen competenties onderscheiden:

- I. Systemische Metacompetenties
- II. Systemische Basiscompetenties
- III. Competenties om systeemtherapeutische technieken toe te passen

De systemische metacompetenties bevatten de essentie van het systeemtheoretisch denken en handelen en zijn te beschouwen als het einddoel van de opleiding tot systeemtherapeutisch werker. De systemische basiscompetenties vallen uiteen in twee categorieën: kennis van de principes die ten grondslag liggen aan systeemtherapie en vaardigheden om systeemgesprekken te initiëren, uit te voeren en af te sluiten. Als derde type worden de competenties om systeemtherapeutische technieken toe te passen genoemd. Dat betekent dat de cursist verschillende technieken in kan zetten waarbij hij of zij de cliënt duidelijk weet welke veranderingsopties met de technieken worden nagestreefd. Aan het einde van de opleiding beheerst de cursist deze competenties en laat hij of zij dit zien in de praktijk en in de supervisie. De principes van Millers piramide zijn daarbij leidend (zie onderstaande afbeelding).

MILLER'S PRISM OF CLINICAL COMPETENCE (aka Miller's Pyramid)

it is only in the "does" triangle that the
doctor truly performs

Based on work by Miller GE, *The Assessment of Clinical Skills/Competence/Performance*; *Acad. Med.* 1990; 65(9): 63-67
Adapted by Drs. R. Mehay & R. Burns, UK (Jan 2009)

INLEIDING

De éénjarige Opleiding Systeem Therapeutisch Werker richt zich op hulpverleners in zowel de jeugd-, volwassen-, als ouderenzorg, van 0 tot 100 jaar. Te denken valt onder andere aan hulpverleners in ouder-kindteams, sociale teams, POH'ers, SPV'ers, maatschappelijk werkers in de GGZ, welzijnszorg en gehandicapten zorg, forensische zorg, etc. Het is daarbij relevant dat de hulpverleners een systemische manier van denken en doen kunnen toepassen in de praktijk van alle dag.

Onder invloed van onder andere het rijk en de gemeentes wordt er binnen de hulpverlening toenemend accent gelegd op de eigen kracht van zowel individuen als gezinnen en relaties. Daarbij gaat het om wat mensen zelf kunnen doen en wat hun omgeving kan doen. De focus leggen op het stimuleren van eigen mogelijkheden bij individuen en met en tussen mensen onderling, vraagt een systemische aanpak. Een systemisch aanpak die er van uit gaat dat cliënten, zo nodig samen met hun natuurlijke omgeving, weer de regie nemen over hun eigen leven.

VISIE EN VERANTWOORDING

De opleiders zijn mensen uit de praktijk. We leerden enthousiast het vak van systeemtherapeut en we zijn blijven leren. Misschien is dat ook het mooie van het vak; er is nooit een definitief antwoord en altijd weer een vraag. De gezinnen en de gezinsleden onderling ontwikkelen zich. Net zoals de maatschappelijke opvattingen over gezinnen en de gezinsleden zich ontwikkelen en veranderen. In die maatschappelijke, brede context ontwikkelde de hulpverlening zich steeds meer als een economisch gegeven, waarbij kwaliteit soms samen lijkt te vallen met de mate van wat het kost en wat het oplevert; financieel.

Ook de opvattingen van de diverse scholen binnen de systeemtherapie ontwikkelden zich en sommigen veranderden. Scholen werden perspectieven en soms worden perspectieven relativerend benaderingen genoemd. De tijd nam ons mee. We werden beïnvloed en omarmden nieuwe gezichtspunten, waarbij we in de praktijk het goede van wat we ooit geleerd hadden ook onthielden (naar brief van Paulus aan Thessalonicenzen, 5: 19-21). Anders gezegd; het is een dialogisch proces dat nooit stopt. Wat bleef, misschien toenam, was het besef van het belang van intermenselijk contact, van relaties en de invloed van de diverse contexten daarbij, waaronder die van maatschappelijke vertogen, ook wel discours genoemd.

STW-ers zijn praktijkmensen. Mensen die contact maken om mensen verder te helpen zichzelf te helpen. Loodsen die samen met de schipper en de andere bemanningsleden een goed bevaarbaar water zoeken. De attitude die wij tijdens de opleiding graag willen accentueren is die van een niet-wetende (not-knowing) houding. Een nieuwsgierige, niet veroordelende houding die helpt om zo optimaal mogelijk af te stemmen op de cliënt en zijn of haar systeem. Te joinen, om maar eens de oude meester Minuchin van de stal te halen, samen te werken met de cliënten en daarbij te vertrouwen op het weten van de cliënt en het systeem.

De kennis die cursisten daarbij tijdens de opleiding leren, natuurlijk bovenop al de kennis en ervaring die men al heeft opgedaan, kan daarbij helpen om in dialoog met de cliënten en in dialoog met zichzelf (innerlijke dialoog, aldus Peter Rober), nieuwe betekenissen en bredere perspectieven te ontwikkelen. Cursisten leren de basisprincipes en –interventies uit de systeemtheorie kennen en leren die toepassen in zijn of haar specifieke werksituatie. De cursisten leren werken met concepten als circulariteit, genogrammen, gezinscyclus, familiestructuur, homeostase, triades, meervoudige partijdigheid en veerkracht. Thema's die daarbij tevens aan de orde komen zijn; culturele diversiteit, (vecht)scheidingen, nieuw samengestelde gezinnen, psychiatrie en systeem, multi-stressgezinnen,

relationele partnerproblemen, kinder- en oudermishandeling en huiselijke geweld. Daarnaast is er ruimte voor de specifieke thema's die cursisten vragen.

Het is relevant dat cursisten zich bewust worden van de maatschappelijke context waarin zij leven en werken. Hoe ook zij beïnvloed worden door overheersende verhalen over ziekte en gezondheid. Welke normen en waarden zij meebrengen en hoe zij deze tot uitdrukking brengen in de wijze waarop zij cliënten bejegenen.

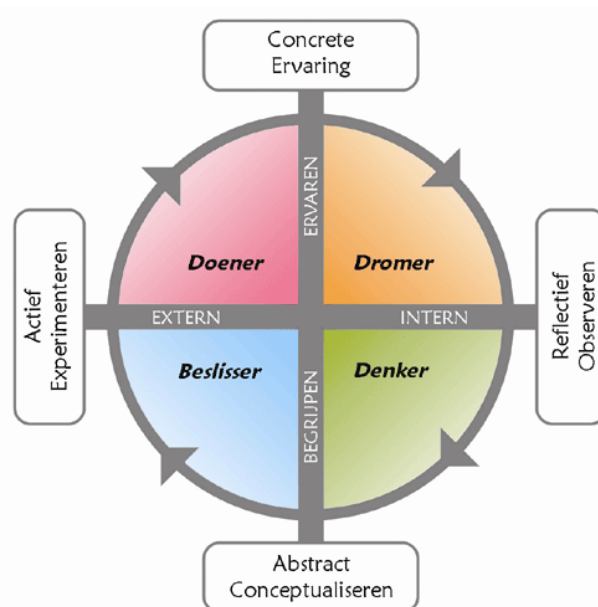
Specifiek wordt in de opleiding de nadruk gelegd op de invloed van de taal. Door aan te sluiten bij de taal, de heersende conversatie van een cliëntstelsel, vindt er een ontmoeting plaats. Door het spelen met taal, metaforen en herinneringen wordt ruimte gemaakt voor nieuwe oplossingen, ook in samenspraak met grotere hulpverleningssystemen.

We hopen dat de cursisten zien en ervaren dat onze manier van lesgeven past bij waar we les over geven. Dat we cursisten bejegenen op een manier die past en aansluit bij de cursisten, waarbij we ons bewust zijn van onze opvattingen en ideeën die van invloed zijn op het klimaat van de opleiding. We streven naar maatwerk.

GEDIFFERENTIËERDE ONDERWIJSSTIJL

Volgens Kolb * (1975) is leren een cyclisch proces dat vier fasen kent:

1. Concrete ervaring
2. Reflectief observeren
3. Abstract conceptualiseren
4. Actief experimenteren

Er zijn binnen de indeling van Kolb vier typen leerders te onderscheiden: doener, dromer, denker en beslissers. In een volledig leerproces komen volgens Kolb al deze fasen aan bod. De één zal echter graag direct iets concreets willen doen en ervaren, de ander zal zich graag eerst verdiepen in de theorie. Het is de taak van de docent, aldus Kolb, om de leerling te stimuleren om daadwerkelijk alle fasen van het leerproces te doorlopen. Zo kan iemand zich breed ontwikkelen. Bij dit alles zij opgemerkt dat volgens de docenten iedere typering (hij of zij is een doener) de werkelijkheid tekort doet. Bovendien zou het wellicht ook kunnen dat men in diverse levensfasen en diverse contexten

meer kenmerken van een doener toont en dan weer meer van, laten we zeggen, een denker. Hoe dan ook, de docent zal moeten aansluiten bij de leerstijl van de cursisten. Bij de cursist die graag iets doet, de doener, zal het aanbieden van experimenteren en ervaren naar voren moeten komen. De docent faciliteert, nodigt uit. Dromers hebben een voorkeur voor concreet ervaren en reflectief observeren. De docent focust dan op het creëren van een uitnodigend klimaat en een sfeer van onderlinge betrokkenheid. De cursist die meer vanuit een denkstijl de cursus volgt oriënteert zich graag op nieuwe onderwerpen, verdiept zich graag in theoriën. De verbinding met de praktijk boeit hem of haar wat minder. De docent dient daarbij informatie te geven die ingepast is in begrippen en theorie om kritisch denken te bevorderen. De cursist die meer beslisserskenmerken laat zien vindt het veelal prettig om actief aan de slag te gaan binnen een duidelijke structuur. Hij of zij vindt het prettig om theoretische begrippen en modellen als uitgangspunt te hebben. De oefenaanpak is favoriet. De docentenstijl is coachend van aard.

Tijdens de lessen zullen de docenten de werkvormen hanteren die de hele leercyclus omvatten; brainstormen, discussies, voordrachten, rollenspelen, vragen stellen, observeren, experimenteren op basis van theorie en praktijk, theorie toepassen in de dagelijkse praktijk, film, praktijkervaringen, reflectie, samenwerken, etc.

*Berben, M., Teeseling, M. van. (2014). *Differentiëren is te leren*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies. Hoofdstuk 7; Differentiëren op grond van leervoorkeuren p.75-76.

OPBOUW OPLEIDING

Bij het ontwikkelen van deze opleiding wordt in het **eerste blok** van drie lessen stil gestaan bij kennismaken met elkaar en met de opleiding, bij het formuleren van doelen voor de opleiding en bij het verwerven van kennis. Ook komt het belang van een nieuwsgierige, respectvolle attitude aan de orde, zodat de cursist:

- Kennis heeft van de basisbegrippen uit de systeemtheorie en vaardigheden kan ontwikkelen om de gesprekken met een systeem op een systemische wijze van begin tot aan het eind in het hulpverleningsproces uit te voeren;
- Kennis heeft van zijn of haar eigen culturele context, bewust is van de bijdrage daarvan op zijn of haar denken en handelen en in staat is om met zo min mogelijk vooroordelen en een open mind in gesprek te gaan met cliënten en collega's uit diverse culturen.

Vervolgens worden in het **tweede blok** van vijf lessen verschillende systeemperspectieven behandeld. Perspectieven van waar uit je naar systemen kunt kijken en met hen kunt samenwerken.

- Als eerste wordt stil gestaan bij de wijze waarop de cursisten in gesprek gaan met een systeem. Dit gebeurt vanuit het communicatieve en samenwerkingsgerichte perspectief. Wat zijn de relevante axioma's van de communicatietheorie. Hoe zie je dat in de praktijk. Hoe werk je samen, bouw je een samenwerkingrelatie op? Wat is de invloed van jouw opvattingen, vragen en attitude, hoe nodig je uit tot respect, verbinding, nieuwsgierigheid en hoop?
- Ten tweede wordt stil gestaan bij de veranderingen in het systeemdenken, waarbij de therapeut voorheen min of meer buiten het systeem stond en wist wat er aan de hand was in het gezin, naar een therapeut die onderdeel is geworden van het geheel en vooral een nieuwsgierige en onderzoekende houding aanneemt.

- Tevens komen de invloed van de eigen culturele context en het gedachtegoed van de hulpverlener op de vragen die de hulpverlener stelt aan de orde. Inclusief de vraag wat het effect van die vragen op het systeem en de systeemleden kan hebben.
- Ook wordt aandacht besteed aan het stellen van circulaire vragen. Een proces van circulaire en reflectieve vragen stellen brengt een verandering aan, accentueert de verbindingen tussen mensen onderling en hoe mensen hun individuele of familiesituatie opvatten.
- Hierna worden de volgende perspectieven aan de orde gesteld:
 - het gezinsontwikkelings perspectief met de daarbij horende technieken;
 - het structureel perspectief en de interventies passend bij dit perspectief;
 - het oplossingsgericht perspectief en de manier van denken en interventies die daarbij passen.

In het **derde blok** wordt het hulpverleningsproces behandeld; van aanmelding tot en met het creëren van een behandelcontext, naar behandelovereenkomst tot en met de afronding.

Aan het einde van de drie blokken volgt een tussentijdse toets. De cursisten tonen een opname van een start van een hulpverleningstraject aan de hand van de volgende toetscriteria:

De cursist is in staat om:

- de hulpvraag te verbreden naar een bredere context;
- te luisteren naar de bezorgdheid van de cliënten en aan kan sluiten bij hun doelstellingen;
- in denken en doen zowel gefocused te zijn op inhoud als op betrekking;
- een nieuwsgierige attitude te tonen en daarbij uit te gaan met meervoudige partijdigheid;
- pathologische taalgebruik te vermijden. Het jargon kan herformuleren in alledaagse woorden;
- gericht te zijn op het idee dat cliënten expert zijn over hun eigen leven;
- een meer horizontale relatie dan een afstandelijke, hiërarchische relatie aan te gaan met cliënten;
- te denken in circulariteit en interventies te plegen die gericht zijn op interactiepatronen en betekenisgeving van het systeem en van individuele leden en vice versa;
- in overleg met collega's en derden een relationeel perspectief te hanteren en zich daarbij profileert als systeemtherapeutisch werker;
- zichzelf te zien als onderdeel van een groter systeem. In staat is om te reflecteren en feedback te ontvangen over zijn/haar eigen referentiekader en de invloed daarvan op wat en hoe hij/zij de hulpverlening vorm geeft (innerlijke dialoog).

In het **vierde blok** worden de specifieke thema's in de werkgebieden van de STW-er behandeld.

Samengevat komt het er op neer dat cursisten de basisprincipes en –interventies uit de systeemtheorie leren toe te passen in het hulpverleningstraject van zijn of haar specifieke werksituatie. De cursisten leren in het hulpverleningstraject het werken met concepten als circulariteit, genogrammen, gezinscyclus, familiestructuur, triades, meervoudige partijdigheid en veerkracht in de eigen praktijk toe te passen. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen zijn: culturele diversiteit, relationele partnerproblemen, (vecht) scheidingen, nieuw samengestelde gezinnen, psychiatrie en systeem, kinder- en oudermishandeling en huiselijke geweld, veiligheid en onveiligheid bij partners, gezinnen en bij ouderen. Daarnaast is er ruimte voor de specifieke thema's die de cursisten vragen.

Aan het eind van de cursus heeft de cursist:

- kennis van de basisbegrippen uit de systeemtheorie en vaardigheden om gesprekken met een systeem op een systemische wijze van begin tot aan het eind in het hulpverleningsproces uit te voeren;
- kennis van het gezinsontwikkelingsperspectief, het communicatief perspectief, het structureel perspectief en het oplossingsgericht perspectief en vaardigheden om de diverse interventies uit te voeren;
- kennis van zijn of haar eigen culturele context, is zich bewust van de bijdrage daarvan op zijn of haar denken en handelen en is in staat om met weinig vooroordelen en een open mind in gesprek te gaan met cliënten en collega's uit diverse culturen;
- vanuit een metapositie oog voor meervoudige partijdigheid en kan hij of zij vanuit die positie interventies plegen;
- zicht op zijn of haar eigen mogelijkheden en beperkingen binnen het gehele hulpverleningstraject en weet hij of zij wanneer een systeemtherapeut of een andere hulpverlener geraadpleegd moet worden;
- de kennis en vaardigheden om veiligheid en onveiligheid voor met name kinderen en ouderen te sprake te brengen en is in staat om een samenwerkingsrelatie aan te gaan met het systeem en het bredere netwerk ten behoeve van het versterken en vergroten van de veiligheid.

Tijdens de lessen worden de principes van Miller (weten, weten hoe, laten zien en doen) als een doorgaande lijn van leren gehanteerd.

SUPERVISIE

De opleiding kent een groepssupervisierreeks en een individuele supervisierreeks. Beiden van minimaal 6 maanden en maximaal 12 maanden.

De groepssupervisie vindt plaats na de eerste 25 uur les, na les 4. De supervisie bestaat uit 12 zittingen, 30 minuten per supervisant. De groepssupervisies zullen zoveel mogelijk en in overleg met de supervisanten en de supervisor aansluitend op het cursorisch onderwijs aangeboden worden.

Na de groepssupervisie kan men, tijdens of na de opleiding, aanvangen met de individuele supervisie, conform de eisen van de NVRG, bij een door de NVRG erkende supervisor. Deze bestaat uit minimaal 12 en maximaal 16 zittingen van minimaal 45 minuten per keer.

LITERATUUR

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014); *Handboek Systemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij
- Jessurun, N., Warring, R. (2018); *Verschillen omarmen. Transcultureel systemisch werken*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Madsen, W.C. (2011). *Samenwerkingsgerichte hulpverlening met multi-gestresseerde gezinnen* Antwerpen-Apeldoorn: Garant
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam. Pont, compagnon in communicatie

Voorafgaand aan de opleiding wordt een reader toegestuurd.

TOETSING

Na elke cursusdag schrijven cursisten een reflectieverslag, gericht op hun professionele en persoonlijke ontwikkeling. Daarbij wordt de aangereikte theorie en praktijkvaardigheden aantoonbaar geïntegreerd.

Tijdens les 10 van de opleiding leveren de cursisten een samenvatting van de reflectieverslagen in, waarbij tevens de behandelde theorie aan de orde komt. Dit verslag beslaat minimaal twee pagina's (A4).

Tevens wordt na lesdag 4 een takehome-toets aan de hand van een film. Deze toets wordt binnen vier weken bij de docenten ingeleverd.

In les 12 laten de cursisten een eigen dvd-opname zien waarin een of meer interventies te zien zijn die gerelateerd zijn aan één van de basisprincipes en één van de perspectieven die zijn behandeld tijdens de lessen. De cursist licht daarbij toe wat hem of haar aanspreekt, hoe dat bij hem of haar als persoon past en bij de instelling waar hij of zij werkzaam is. Hiermee laat de cursist zien dat hij of zij in staat is om de aangereikte theorie en de opgedane vaardigheden te integreren in zijn of haar hulpverleningspraktijk.

Op lesdag 15 wordt een verslag ingeleverd bij de docent, waarin de hoogtepunten van de eigen ontwikkeling onderbouwd zijn beschreven (met theorie). De eerder geformuleerde leerdoelen en einddoelen (pagina 7) zijn hierbij leidend.

Op de laatste dag, lesdag 17, vindt de presentatie plaats van de eigen leerontwikkeling aan de hand van Five minutes of Fame. De cursist laat iets zien wat hem of haar aanspreekt, wellicht waar hij of zij blij mee is, misschien wel trots op is.

BLOK 1

KERN SYSTEEMTHERAPIE, CONTEXT EN POSITIONERING

Doel

Kennis van de principes die ten grondslag liggen aan de systeemtherapie.

De STW gaat individuen zien in het kader van hun onderlinge relaties en interacties en als functionerend in diverse contexten.

Aan bod komen:

1. de ontwikkeling van de systeemtherapie in de context van de geschiedenis. Hierin wordt een overzicht gegeven van de perspectieven en de betekenis voor de systeemtherapie in de dagelijkse praktijk;
2. de invloed van de context. Thema's als maatschappelijke ontwikkelingen, gender, cultuur, ras, etniciteit, klasse, religie, seksualiteit, spiritualiteit zijn een vast onderdeel van de cursus;
3. kennis van de basisbegrippen van het systemisch denken en handelen.

LES DAG 1

OCHTEND EN MIDDAG

Docenten : Erik van Kraats en Karin van Dijk

Thema

Kennismaken met de opleiding, met elkaar en met elkaars werkveld.

Ontwikkelingen in theorie en praktijk.

De geschiedenis van de systeemtherapie.

Doel

Kennis: Men heeft kennis van de geschiedenis en de ontwikkeling van de systeemtherapie. Men heeft kennis van 'Tree of life'.

Vaardigheden: Men heeft zijn of haar eigen 'Tree of life' getekend en gedeeld.

Men heeft ervaren dat je als individu ingebed bent in een groter systeem.

Attitude: Men heeft vragen over elkaars tree of life gesteld en daarbij geoefend met een nieuwsgierige, open houding aannemen én het belang van een nieuwsgierige, onbevooroordeelende houding en open vragen stellen ervaren

Werkwijze

Algemene zaken: introductie en kennismaken met de cursus.

- Introductie Opleiding; minimaal 100 uur (17 x 6 uur) doelen opleiding, rooster, supervisie, literatuur, toetsing;
- Afspraken rondom voorbereiding, verslaglegging, toetsen en reflectie;
- Toonsetting: geven van feedback. Hoe om te gaan met veiligheid in de cursus? Een parallelproces;
- Competenties opleiding STW;
- Tijdens de lesdagen 9, 10 en 11 presenteren de cursisten de kernpunten uit de gelezen literatuur. Dit wordt op een creatieve wijze gedaan. Te denken valt aan een filmfragment, een thema uit een boek of verhaal of een ander cultureel object.

Kennismaken met elkaar:

- Er wordt kennism gemaakt met elkaar aan de hand van interactief oefenen, o.a. wederzijds leren (binnen en buitenkring, levensfasesoefening, cirkeloefening).
- Kennis maken met de geschiedenis.

De docenten schetsen de geschiedenis en de ontwikkeling van de gezinstherapie, waarbij cursisten worden uitgenodigd om te reageren. Daarna volgt een uitleg van 'Tree of life', onder andere met behulp van een deel van de film 'Tree of life' (2006), waarna de cursisten eigen levensbomen gaan tekenen en deze van tekst voorzien. Deze bomen worden in het lokaal gehangen, waarna de cursisten door het 'bos' kunnen lopen om elkaars bomen te zien.

'Tree of life' is een project dat in Zuid Afrikaanse landen ontwikkeld is voor kinderen, waarbij beide ouders zijn overleden aan aids. De identiteit wordt daarbij gedefinieerd als sociaal construct 'een vereniging van leven'. Er wordt een verbinding gelegd tussen kennis, vaardigheden en de sociale, culturele en historische context.

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014); *Handboek Systemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 1: Reijmers, E.(2014).*Ontwikkeling in theorie en praktijk*, p.25 – 43
Hoofdstuk 2: Baert, D., Lawick, J.van (2014). *Geschiedenis in België en Nederland*, p. 45- 67
- Ncube, N. (2006) The tree of life project. *The International Journal of Narrative Therapy* p. 3-16 (reader).
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam. Pont, compagnon in communicatie, p. 21 – 27.

LESDAG 2

OCHTEND EN MIDDAG

Docenten: Erik van de Kraats en Karin van Dijk

Thema

Basisbegrippen van het systemisch handelen, gezien vanuit de context van de persoon en de specifieke werksituatie van de STW-er en toegepast op de cliënten van de STW-er.

Cursisten formuleren doelen voor de opleiding die aansluiten bij de specifieke werksituatie van de STW-er (maatwerk) en bij de persoon van de STW-er.

Doel

Leerdoelen van alle cursisten zijn geformuleerd.

Kennis: Men heeft kennis van de basisbegrippen en inzicht in de consequenties in de praktijk. Men heeft kennis van het denken van lineair naar cirkelair, van individu naar systeem en het belang van context.

Vaardigheden: Men wordt vaardiger in het denken over circulariteit, invloed van context op gedrag en in het kijken naar de invloed van posities. Er wordt een start gemaakt in vragen stellen vanuit meervoudige partijdigheid.

Attitude: Men leert te kijken op metaniveau naar de systemen en naar de eigen positie.

Werkwijze

De docenten presenteren gedurende de morgen en een deel van de middag de basisbegrippen en basismethodieken van de systeemtheorie aan de hand van theorie en praktijkoefeningen, gerelateerd aan de praktijk van de STW-er. Daarbij wordt gevraagd om de eigen context van de STW-er als werker en als persoon in te brengen.

De cursisten worden uitgenodigd om in tweetallen doelen te formuleren middels scaling. De scalings worden in de plenaire groep uitgewisseld.

Doelen formuleren

Je hebt de opleiding voltooid.

Wat heb je dan bereikt? Wat doe je dan anders dan nu? Wat merken jouw collega's?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014); *Handboek Systemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 14; Lawick, J. van, Savenije, A. (2014). *Basisbegrippen*, p. 203-222
- Jessurun, N., Warring, R. (2018); *Verschillen omarmen. Transcultureel systemisch werken*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
Deel1: *Theorie over systemen, communicatie en antropologie*; hoofdstuk 1: *De systeemoptiek*, p 27-43
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam. Pont, compagnon in communicatie, p. 29 - 45, p.79-95 en p.175-177

Docenten: Karin van Dijk

Thema

De context: maatschappelijke ontwikkelingen.

Familie sociologie, het normale gezin.

Invloed cultuur, gender, sociale klasse en religie.

Communicatie in het kader van normaliteit en pathologie.

De interacties en betekenisgeving worden mede bepaald door overheersende vertogen (discoursen) en worden beïnvloed door macht, waardoor belangrijke contexten, zoals gender, religie, spiritualiteit, het behoren tot een minderheidsgroep overschaduwd kunnen worden.

Doel

Kennis: Men heeft kennis van sociaal-culturele systeemkenmerken (ethniciteit, migratie, gender, sociale klasse, religie enz.)

Men heeft kennis van culturele, antropologische begrippen

Men krijgt zicht op eigen culturele waarden en vooroordelen.

Vaardigheden: Men wordt steeds vaardiger in het uitvragen, vragen van sociaal-culturele kenmerken
De interculturele competentie wordt vergroot.

Attitude: De meervoudigvoudige en respectvolle nieuwsgierige houding wordt versterkt. Eigen culturele waarden en vooroordelen worden gerelativeerd. Men wordt zich meer bewust van sociaal-culturele systeemkenmerken (ethniciteit, migratie, gender, sociale klasse, religie enz.)

Het bewustzijn over hoe men denkt over normaliteit en pathologie in gezinnen en daar naar handelt wordt versterkt.

De competenties van een cultuurbewuste hulpverlener * is iemand die;

- Weinig vooroordelen heeft;
- Over een sterk empathisch vermogen beschikt;
- Open minded is;
- Bereid is de wereld ook via de bril van anderen te bekijken;
- Ambigüiteit tolereert;
- Een cultuurrelativistische houding heeft;
- Zich gemakkelijk aan past aan nieuwe en onbekende situaties;
- Kennis heeft van de omstandigheden en culturen van andere groepen;
- In de omgang met anderen naar overeenkomsten zoekt;
- Anderen respecteert en rekening houdt met hun wensen.

*Borra, R., Dijk, R.van, Verboom, R.(2011). *Cultuur en psychodiagnostiek*. Houten: Bohn, Stafleu van Loghum, p.30

Werkwijze

- Oefenen met het vergroten van de sociaal-culturele competentie middels rollenspel.
- Stilstaan bij en herkennen van de relaties van Kluckhohn en Strodbeck.
- Theorie cultuur en eerste kennismaking met eigen culturele competenties.
- Theorie gender: oefeningen en rollenspellen: Daarbij worden de observatoren gevraagd te letten op en uit te vragen over de invloed van cultuur, gender, sociale klassen, religie en de relatie met de theorie van Kluckhohn en Strodbeck.
- Tevens wordt de DVD Crosstalk getoond en besproken wat opvalt, inspireert en bruikbaar is

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014). *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 3: Regt, A. (2014). *Maatschappelijke ontwikkelingen*. p.57-67.
Hoofdstuk 4: Savenije. A. (2014). *Cultuur*. p 69-83.
Hoofdstuk 5: Lawick. J. van (2014) *Gender*. p.85-95
- Borra, R., Dijk, R.van, Verboom, R.(2011). *Cultuur en psychodiagnostiek*. Houten: Bohn, Stafleu van Loghum
Hoofdstuk 2: *Cultuurbewust hulpverleners: kennis, houding en vaardigheden combineren*. p. 23-39 (reader).
- Jessurun, N., Warring, R. (2018); *Verschillen omarmen. Transcultureel systemisch werken*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
Deel 1: *Theorie over systemen, communicatie en antropologie*; hoofdstuk 5: *Taal*; hoofdstuk 6: *De systeemoptiek en antropologie*, p. 89-116; hoofdstuk 7: *Cultuur en migratie*, p119-154; hoofdstuk 8; *Klasse en sociaal-economische status*, p 155-164; hoofdstuk 9: *Sekse en gender*, p 165-186; hoofdstuk 10: *Religie en spiritualiteit*, p187-199.

BLOK 2

PERSPECTIEVEN VAN WAARUIT JE NAAR SYSTEMEN KUNT KIJKEN EN DE SYSTEEM THERAPEUTISCHE TECHNIEKEN DIE KUNNEN WORDEN TOEGEPAST.

Doel

De STW-er is op de hoogte van systemische theorieën over verandering. Weet dat alle systemen in staat zijn tot verandering en dat verandering in een deel van het systeem alle systeemleden beïnvloedt.

De STW-er past binnen een hulpverleningscontact en hulpverleningstraject verschillende systeemtherapeutische technieken toe.

De STW-er kent de opvattingen over samenwerking en opvattingen van de systeemtherapie en ziet de relaties binnen de verschillende perspectieven.

Aan bod komen:

1. samenwerken vanuit een communicatief en collaboratief perspectief;
2. het verbinden van het eerste en tweede orde denken met het constructivisme en sociaal constructionisme;
3. het gezinsontwikkelingsperspectief;
4. het structureel perspectief;
5. het oplossingsgericht perspectief.

LES DAG 4

OCHTEND EN MIDDAG

Docenten : Erik van de Kraats

Thema

Samenwerken vanuit een communicatief en collaboratief perspectief.

De cursisten leren communicatieperspectieven analyseren op basis van de axioma's van Watzlawick. Je kunt niet niet beïnvloeden, interpunctie, inhoud en betrekking, digitaal en analoog, ordening en waarheid. Tevens leren cursisten kenmerken van het collaboratief werkmodel. Daarbij komen de volgende elementen van het collaboratieve werken naar voren:

- het belang van de relationele houding ten aanzien van cliënten; kiezen om je als hulpverlener te positioneren op een manier die respect, verbinding, nieuwsgierigheid en hoop in de hulpverlenersrelatie versterkt;
- naar cliënten kijken als mensen die een relatie hebben met een probleem. Kijken naar het hele verhaal;
- focussen op een niet-problematische toekomst, focussen op wensen van cliënten;
- vragen stellen aan cliënten om verborgen mogelijkheden, vaardigheden en kennis te belichten en uit te werken. Samenwerkingsgericht mogelijkheden ontwikkelen binnen de context van de hulpverlening.

Doel

Kennis: Men heeft kennis van de basisaxioma's van de communicatietheorie en kennis van principes van het samenwerkingsgericht model.

Vaardigheid: Men zoekt en benadrukt de competenties, de krachten en de mogelijkheden van de cliënt. Men zet de cliënt in de rol van degene die expert is en die het stuur in handen heeft. Men vermijdt detective te zijn van pathologie en een vaststaande diagnose.

Attitude: Men vermijdt pathologisch taalgebruik en herformuleert het jargon van pathologie met de taal van alle dag. Men toont nabijheid en kan op metaniveau het systeem en zijn of haar positie en rol zien. Men is zich bewust van zijn of haar eigen innerlijke dialoog.

Werkwijze

De docenten presenteren de theorie.

Er wordt een gestructureerd rollenspel in drietalen gespeeld, waarbij twee spelers (STW-er en cliënt) geobserveerd worden door een procesbewaker die naar inhoud en betrekking kijkt. Tevens zal aan de hand van praktijk voorbeelden van de cursisten geoefend worden middels rollenspel met gezinnen, waarbij de volgende vragen aan de orde zullen komen: Welke positie neem je in als systeemtherapeutisch werker? Wat gebeurt er op communicatief niveau? Welke interpunctie wordt door wie gemaakt? Hoe stel je je op, hou je verbinding en stimuleer je ontwikkelingen in het systeem? Welke positie neem je in? Wat is daarvan de invloed op de andere systeemleden? Hoe

voorkom je meegezogen te worden in de machteloosheid, in de soms overspoelende perspectiefloze lijkende verhalen, betekenissen en gevoelens, in de vastlopende interactiepatronen en de zich herhalende feedbackpatronen? Wat gebeurt er met de STW-er zelf (innerlijke dialoog)? Hoe toon je een houding van respect, verbinding, nieuwsgierigheid en hoop? Hoe blijf je breed kijken, kun je tot een minder beperkend verhaal komen?

Tevens wordt een fragment van de DVD Fanny och Alexander getoond en besproken wat opvalt.

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014). *Handboek Systemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 12: Rober, P. (2014). *De therapeut*. p. 177-185
Hoofdstuk 16: Reijmers, E., Cottijn, L. (2014). *Het communicatief perspectief*. p. 259-272
- Madsen, W.C. (2011). *Samenwerkingsgerichte hulpverlening met multi-gestresseerde gezinnen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
Hoofdstuk 1: *Werken met multi-gestresseerde gezinnen*. p. 23- 51
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam: Pont, compagnon in communicatie. p. 97–117
- Rober, P. (2004). *Samen in therapie. Gezinstherapie als dialoog*. Leuven/Den Haag: Acco.
Deel I: *Ontmoeting*.
1. *De eerste sessie* p. 25 -55 (reader)
4. *Therapeutische interventies* p. 102- 119 (reader)

LESDAG 5

OCHTEND EN MIDDAG

Docenten : Karin van Dijk

Thema

Het verbinden van het eerste en tweede orde denken met het constructivisme en sociaal constructionisme.

Veranderingen in het systeemdenken en doen.

De therapeut is van de expert buiten het systeem onderdeel geworden van het geheel. Het eerste en tweede orde denken wordt verbonden met het constructivisme en sociaal constructionisme. Er is aandacht voor de innerlijke dialoog en voor de wijze waarop de therapeut de innerlijke dialoog gebruikt.

Doel

Kennis: Men krijgt kennis van het onderscheid tussen het eerste en tweede orde denken. Men maakt kennis met de gedachte dat objectiviteit niet bestaat en dat de werkelijkheid gevormd wordt door onze verhalen over gebeurtenissen tussen mensen. Men leert dat een observator nooit los staat van dat wat hij of zij onderzoekt en dat middels taal betekenis wordt geven.

Vaardigheden: Men leert hypothesen te maken en tevens de innerlijke dialoog te hanteren in de therapeutische context. Men leert verschillende soorten vragen te stellen en men ervaart de impact en de effecten hiervan op zichzelf en het systeem. Men kan aansluiten bij de taal van het systeem.

Attitude: Men krijgt besef van de impact van een expert positie naar een therapeut met een niet-weten houding en beseft hoe dit van invloed is op de therapeutische relatie en de uitkomst van een hulpverleningsproces. Men ervaart hoe de wijze waarop taal wordt gegeven aan problemen van invloed is op de identiteit van de cliënt en het systeem.

Werkwijze

De veranderingen in het denken van het besef van eerste naar tweede orde, het constructivisme en sociaal constructionisme worden gepresenteerd door de docenten en aan de hand van de DVD van Karl Tomm.

Oefenen aan de hand van het artikel van Karl Tomm met het stellen van verschillende soorten vragen - lineair en circulair - en ervaren hoe men als hulpverlener positie inneemt en al of niet ruimte creëert voor veranderingen.

Aan de hand van casuïstiek wordt geoefend met hypothesen stellen, circulaire vragen te formuleren en uit te voeren. Circulariteit en neutraliteit worden ervaren.

Introductie op het zelf en de rol van de therapeut en een impasse oefening.

Terugkijken op de invloed van de verschillende visies van waaruit je systemen kunt onderzoeken en bejegenen en hoe de vragen van invloed zijn op het welbevinden en zelfgevoel van cliënten.

LITERATUUR:

- Tomm, K. M.D. (1988). *Interventive interviewing: Part III. Intending to ask Lineal, Circular, Strategic, or Reflective Questions?* *Family Process*. Vol.27 March, 1988. pp 1-18 (reader)
- Hennik, R. van, e.a. (2018) *Navigatie in feedback gestuurd systeemtherapeutisch werk*. Systeemtherapie 4. p.142-157 (reader).
- Rober, P. (2004) *Samen in therapie. Gezinstherapie als dialoog*. Leuven/Den Haag: Acco Hoofdstuk 7 en hoofdstuk 8.p.p. 119-159 (reader).
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam. Pont, compagnon in communicatie, p. 119-158
- Jessurun, N., Warring, R. (2018); *Verschillen omarmen. Transcultureel systemisch werken*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
Deel 3: *Transcultureel en systemisch werken in de praktijk* , hoofdstuk 14: *Bruikbare methoden en technieken* , p..261-285 (tot 14.6)

LESDAG 6

OCHTEND EN MIDDAG

Docenten: Erik van de Kraats

Thema

Het gezinsontwikkelingsperspectief.

Het gezinsontwikkelingsperspectief belicht hoe families zowel rust, veiligheid en continuïteit vragen en anderzijds soepel dienen te zijn om vertrouwde interactiepatronen en betekenissen te herzien wanneer interne of externe elementen zich ontwikkelen, verschuiven of wijzigen.

Het gezinsontwikkelingsperspectief gaat er van uit dat elke generatie beïnvloedt en wordt beïnvloed door andere generaties. Tegelijk worden systemen beïnvloed door de bredere context waarin ze leven.

Doel

Kennis: Men heeft kennis van het het gezinsontwikkelingsperspectief, met onder andere de invloed van horizontale en verticale stressoren op elkaar, de diverse overgangen ten aanzien van levensfasen. Enige aspecten van het intergenerationele hechtingsperspectief en het multigenerationele perspectief en de gezinsfasen worden daarbij behandeld.

Men maakt kennis met het werken met een genogram. Men leert intergenerationele patronen herkennen.

Vaardigheden: Men leert een genogram te maken waarbij systemische vragen worden gesteld. Men leert intergenerationele driehoeken en thema's te zien.

Attitude: Men luistert met oren, ogen en hart. Men stelt respectvol open vragen. Men ontwikkelt het vragen stellen op een not-knowing, nieuwsgierige, onbevooroordeelende wijze uit te voeren en in verbinding te blijven met de ander.

Men reflecteert op de positie van de therapeut in het gezin van oorsprong en de betekenis daarvan voor in de hulpverleningspraktijk.

Werkwijze

De cursisten worden gevraagd om in kleine groepjes te reflecteren over de thema's die zich in de huidige gezinsfase afspelen en wat voor invloed dat heeft op de rol als hulpverlener.

Daarna volgt een demonstratie van een docent samen met een cursist van zijn of haar eigen genogram en worden nadien alle cursisten gevraagd in koppels een genogram te maken.

Er wordt daarbij onderzocht hoe het is om een genogram te maken en om bevraagd te worden. Vragen naar bijvoorbeeld welke boodschappen iemand heeft meegekregen, wat dat betekent in het werken en ten aanzien van de sterke kanten en valkuilen in het werk. Er wordt stil gestaan bij welke vragen helpen en welke toon daarbij past om in verbinding te blijven en de gezinsleden te versterken in hun kracht en mogelijkheden. Tevens wordt doorgenomen welke vragen bijdragen aan een gezinstaxatie.

Een dvd van Mc Goldrick. De toepassing van genogrammen wordt getoond en besproken. Wat valt op, inspireert en is bruikbaar.

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014). *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 19: Govaerts J.M, Splingaer G. (2014). *Gezinsontwikkelingsperspectief* p. 295-308
- Jessurun, N., Warring, R. (2018); *Verschillen omarmen. Transcultureel systemisch werken*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
Deel 3: *Transcultureel en systemisch werken in de praktijk*, hoofdstuk 11: *Gegevens verzamelen en structureren met behulp van het genogram*, p. 203-231
- Hillewaere, B., Le Fevere- de ten Hove, M. (2006.) *Narratieve en oplossingsgerichte toepassingen bij genogrammen*, p. 69 - 85 (reader)
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam. Pont, compagnon in communicatie, p. 55 – 77.

LESDAG 7

OCHTEND EN MIDDAG

Docenten : Erik van de Kraats

Thema:

Het structureel perspectief.

Minuchin schrijft in zijn boek “ Gezinsstructuur en therapeutische technieken “*: ‘Bekijk eens een schilderij van De Koning van dichtbij. De afzonderlijk penseel lijn lijken los van elkaar, kriskras en in willekeurige penseelstreken te zijn neergezet. Doe nu een een stap naar achteren en bekijk ze van een afstand... Elke lijn reageert op de andere lijnen, allemaal houden ze verband met elkaar.’

Het structureel perspectief ziet het gezin als een organisme, een complex systeem waarbij de interactiepatronen voorspelbaar worden. Die patronen veranderen in de loop van de tijd en onder invloed van gebeurtenissen. Individuele problemen of symptomen worden beschouwd als signalen die laten zien dat de gezinsstructuur niet is mee bewogen. Er wordt gekeken naar het effect van de individuele problemen op de andere familieleden en naar de invloed op de gezinspatronen en vice versa.

Doel

Kennis: Men heeft kennis van de belangrijkste begrippen van het structurele perspectief en de verschillende structurele technieken. Men heeft inzicht in de relatie tussen de structuur van het gezin en de ontwikkelingstaken passend bij de leeftijden en de gezinsfase en de cultuur van het gezin.

Vaardigheden: Men heeft geoefend in het samenwerken met het systeem, door middel van invoegen (joinen) vanuit verschillende therapeutische posities. Men heeft geoefend met het stellen van vragen vanuit dit perspectief. Men kijkt naar triades, coalities en allianties en drukt deze uitdrukken in een tekening en kan deze in overleg met het gezin bespreken. Men focust op een thema dat zich voordoet tijdens een hulpverleningsgesprek en deelt de ervaringen met het gezin door middel van herstructureren.

Attitude: Men kijkt vanuit het structurele begrippenkader naar klachten van kinderen en jongeren binnen systemen van de westerse en niet westerse cultuur en onderzoekt hoe dit van invloed is op de houding als hulpverlener. Men kan op respectvolle wijze spelen met de verschillende posities van de verschillende systeemleden en deze herstructureren.

Werkwijze

Er wordt in kleine groepen gewerkt waarbij de theorie van de verschillende technieken binnen dit perspectief aan de orde komt. Er wordt geoefend met invoegen en leiding nemen in het gesprek. Door middel van meegebrachte casuïstiek wordt in korte fragmenten geoefend met focussen, entactments en herstructureren. Aan de hand van theorie en rollenspel wordt onderzocht wat specifiek is aan een gezin met jonge kinderen en jongeren met betrekking tot rollen, posities en ontwikkelingstaken. Culturele aspecten worden meegenomen.

Foto's die de cursisten meebrengen naar de les worden uitgewisseld op basis van de vraag: Wat was kenmerkend voor jouw gezin en hoe werd de structuur en het gedrag gereguleerd?

Een dvd van Salvador Minuchin (2005) wordt getoond en besproken. Wat valt op, inspireert en is bruikbaar.

Minuchin, S., Fishman, H.C. (1983); *Gezinstructuur en therapeutische technieken*. Deventer: Van Loghum Slaterus BV. p.13

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014). *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 15: Savenije. A., Lawick J. van (2014). *Methoden en technieken*, p.223-233
Hoofdstuk 18: Bervkens W., Robbe, M (2014). *Structureel perspectief*, p.283-293
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam. Pont, compagnon in communicatie, p. 79-821
- Carr, A. (1995). *Kinderen betrekken bij gezinstherapie en systeemgerichte begeleiding*. In: *Gezinstherapie* 6, (3), p. 291-308 (reader)

Docenten : Bea Bolt

Thema

Het oplossingsgericht perspectief.

Het oplossingsgericht perspectief richt zich op oplossingen, mogelijkheden en krachten van een cliënt en het systeem én op de gewenste toekomst. De therapie is een dialoog, waarbij de positie van de hulpverlener vrijwel egalitair en democratisch is. De taak van de hulpverlener is om de cliënt en het systeem te stimuleren om zijn en haar keuzemogelijkheden te vergroten. De attitude van de oplossingsgerichte hulpverlener kenmerkt zich door 'one-step-behind'.

Doel

Kennis: Men heeft kennis genomen van de basisprincipes, -vaardigheden en -methodieken van oplossingsgerichte therapie bij kinderen, jongeren en hun systemen, zoals:

- de klasse van de problemen is niet de klasse van de oplossing;
- de cliënt is expert van zijn therapie;
- wat niet stuk is moet je niet maken;
- als iets werkt, doe dat vaker;
- kleine stapjes kunnen tot grote veranderingen leiden;
- geen enkel probleem is er altijd.

Tevens heeft men kennis opgedaan over specifieke oplossingsgerichte methodieken en vaardigheden, zoals onder andere beginvragen, zoeken naar uitzonderingen, schalen, het geven van indirecte complimenten.

Vaardigheden: Men kan deze methodiek deels in hun eigen praktijk toepassen en ontwikkelen.

Men beschrijft de wolven en niet wat er in zit (personal communication S. de Shazer, 2003).

Attitude: Men hanteert een one-step-behind attitude en continueert en versterkt een nieuwsgierige, niet veroordelende houding. Men gaat uit van een positieve visie.

Werkwijze

De docenten presenteren de theorie van het oplossingsgericht perspectief, waarbij de inspiratiebronnen, uitgangspunten en de manier van denken gepresenteerd worden. Vervolgens worden praktijkoefeningen, waaronder rollenspelen met een STW-er, een gezin en observatoren, uitgevoerd. Er wordt geoefend met de diverse oplossingsgerichte interventies, de verschillen tussen one-step behind vragen en sturende 'one step for'vragen. De praktijkoefeningen zijn gebaseerd op het werken met ouders, kinderen, adolescenten en het systeem er om heen.

Een dvd van Insoo Kim Berg en Steve de Shazer (1995) wordt getoond en besproken. Wat valt op, inspireert en is bruikbaar.

LITERATUUR:

- Shazer, S., de Dolan Y., (2007). *Oplossingsgerichte therapie in de praktijk*. Amsterdam, Hogrefe Uitgevers
Hoofdstuk 1: p. 11-26 (reader)
- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014). *Handboek Systemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 21: Wolf E. de, Le Fevere de Ten Hove. M. (2014): *Oplossingsgericht perspectief*, p 326-337

- Le Fevere de Ten Hove. M. (2002). *Korte therapie*. Antwerpen/Houten;;Garant; p.p.9- 40 (reader)

Doel

De STW-er heeft kennis van de principes die ten grondslag liggen aan een hulpverleningstraject. De STW-er stelt tijdens het hulpverleningstraject onderstaande vragen aan zichzelf en indien mogelijk en wenselijk aan collega's.

1. Waar komen cliënten mee? Waar maken ze zich zorgen over? Wat is de hulpvraag?
2. Hoe kunnen we de hulpvraag verbreden: contextualiseren van de hulpvraag naar:
 - directe gezinsrelaties
 - familierelaties
 - grootfamilie
 - het sociaal netwerk
 - school en buurt, sociaal maatschappelijke omgeving
 - economische situatie
 - cultuur

In die verbreding van de hulpvraag wordt gekeken naar zorgen en naar mogelijkheden: en wordt informatie verzameld voor systemische diagnostiek.

3. Hoe is de professionele context waarin de vraag gesteld wordt? Wat is de . hulpverlenerscontext, wie is verwijzende instantie van welke organisatie en wat is het effect op de vraag van de cliënt en de relaties in de driehoek?.
4. Welke hypothesen en welke veranderhypothesen zijn mogelijk op grond van bovenstaande? Welke perspectieven leiden tot welke hypothesen en veranderhypothesen?
5. Hoe geeft dit een ingang voor systeemgesprekken? Hoe kan de STW-er zich positioneren in deze gesprekken?
6. Wat is mijn innerlijke dialoog en wat zijn mogelijkheden en eventuele valkuilen die hiermee samenhangen.

Docenten : Karin van Dijk en Erik van de Kraats

Thema

Het proces van de hulpverlening vanaf de aanmelding en de systeemtaxatie tot en met het eerste gesprek.

Waar komen cliënten mee? Waar maken ze zich zorgen over? Wat is de hulpvraag?

Hoe kunnen we de hulpvraag verbreden: contextualiseren van de hulpvraag naar:

- directe gezinsrelaties
- familierelaties
- grootfamilie
- het sociaal netwerk
- school en buurt, sociaal maatschappelijke omgeving
- economische situatie
- cultuur

In die verbreding van de hulpvraag wordt gekeken naar zorgen en naar mogelijkheden en wordt informatie verzameld voor systemische diagnostiek / taxatie.

Hoe is de professionele context waarin de vraag gesteld wordt? Wat is de hulpverlenerscontext, wie is verwijzende instantie van welke organisatie en wat is het effect op de vraag van de cliënt en de relaties in de driehoek?

Na afloop hebben de cursisten geoefend met de start van het hulpverleningsproces, van aanmelding, intake tot de eerste gesprekken, waarin eventuele vragen van individuele aard gekaderd worden in de systeemcontext.

Doel

Kennis: Men leert informatie van een verwijzing te bekijken vanuit een systemische bril. Men leert (voorlopige) systemische hypothesen vooraf aan de intake te formuleren. Men heeft kennis genomen welke eerste stappen (principes, vaardigheden, methodieken, aanpak en mogelijke valkuilen) wenselijk zijn bij het opbouwen van een samenwerkingsrelatie.

Vaardigheden: Men heeft geoefend in het starten van een hulpverleningsproces en systemische vragen gesteld. Men heeft vanuit meerder perspectieven gekeken en het meervoudigpartijdig zijn verfijnd.

Attitude: Men versterkt zijn of haar nieuwsgierige, niet-beoordelende, respectvolle, op samenwerkingsgerichte houding. Men laat respect, verbinding, nieuwsgierigheid en hoop als basisattitude zien in gesprek met cliënten (rollenspelen). Men is zich bewust van de positie van de verwijzer en de invloed op de cliënt, het systeem en de hulpvraag.

Werkwijze

De cursisten presenteren de kernpunten uit de gelezen literatuur. De cursisten nemen een intakeverslag mee, waarbij onderstaande vragen aan orde komen:

- Door wie worden cliënten verwezen? Wat is de vraag van de cliënt? Van de verwijzer? Hoe verhoudt zich dat tot elkaar?
- Wat zijn de hypothesen?
- Hoe verbreed je de vraag naar meer systeemleden?
- Wat zijn krachten, mogelijkheden van het systeem? Welke meervoudige perspectieven zijn er?
- Hoe werk je met de verwijzer, andere disciplines en andere instanties? Wie heeft welke positie?

Rollenspel aan de hand van ingebrachte cassus, waarbij het accent ligt op de aanmelding, kennismaking en samenwerking met andere hulpverleningsinstanties en / of hulpverleners.

Het eerste deel van de dvd van Maurizio Andolfi 'Teacher in the school of life' (Molemann, 2014) wordt bekeken en besproken. Er wordt stil gestaan en een koppeling gelegd bij de gelezen literatuur.

LITERATUUR:

- Berg, I.K. (2000). *Ik wil mijn kind niet kwijt. Samenwerking met ouders onder dwang van de kindbescherming*. De Toorts, Haarlem
Hoofdstuk 4. *De samenwerking komt op gang* p. 48-56, (reader)
- Andolfi, M. (2010). *Het kind in gezinstherapie*. Amsterdam: Hogrefe
Hoofdstuk 1. *Een kinderprobleem is een gezinsprobleem* . p. 14 – 25 (reader)
- Pont, S. (2013). *Er zit systeem in*. Amsterdam. Pont, compagnon in communicatie, p. 139 - 173
- Madsen, W.C. (2011). *Samenwerkingsgerichte hulpverlening met multi-gestresseerde gezinnen* Antwerpen-Apeldoorn: Garant
Hoofdstuk 2. *What we see is what we get. De intake herbekeken*. p. 53 -90
- Jessurun, N., Warring, R. (2018); *Verschillen omarmen. Transcultureel systemisch werken*. Bussum: Uitgeverij Coutinho Deel 3: *Transcultureel en systemisch werken in de praktijk*, hoofdstuk 13: *Systemische gesprekken*, p 261-276

Docenten : Erik van de Kraats en Karin van Dijk

Thema

Het proces van de hulpverlening van het eerste gesprek tot het met de behandelovereenkomst. Welke hypothesen en welke veranderhypothesen zijn mogelijk? Welke perspectieven leiden tot welke hypothesen en welke veranderhypothesen? Hoe geeft dit een ingang voor systeemgesprekken? Hoe kan de STW-er zich positioneren in deze gesprekken?

Het praten met ouders kan soms lastig zijn. Voelen ze zich gehoord en begrepen? Wat is hun werkelijkheid en wat is de werkelijkheid van de hulpverlener? Men oefent om de focus te veranderen van negatief naar op krachten gericht, van individueel naar relationeel. Na afloop zijn cursisten in staat om aan te sluiten bij de ouders, contact te maken op een respectvolle, onbevengende, nieuwsgierige manier. In gesprek te komen en samen te werken met alle systeemleden

Tijdens deze les staat de voortgang van het hulpverleningsproces tot en met het formuleren van een behandelovereenkomst centraal. Wat is de betekenis van de diverse rasters (het raster van de therapeut, het raster van de cliënten, van het instituut, de cultuur), hoe worden realiteiten geconstrueerd, waarbij bijzondere aandacht is voor mogelijkheden, vaardigheden en kennis van de systemen waar de STW-er mee werkt.

Doel

Kennis: Men heeft kennis genomen welke vervolg stappen (principes, vaardigheden, methodieken, aanpak) wenselijk zijn bij het opbouwen van het behandelplatform. Men kan doelen formuleren, ingekaderd in een behandelovereenkomst.

Vaardigheden: Men heeft geoefend in het uitbouwen van een behandelcontext en het formuleren van doelen. Men heeft gereflecteerd ten aanzien van het eigen raster, de cliënten waar men mee werkt en van het instituut en de cultuur waarin men werkt. Men houdt de eigen grenzen en die van de huidige werkcontext in de gaten en weet op tijd door te verwijzen.

Attitude: Men versterkt zijn of haar nieuwsgierige, niet-beoordelende, respectvolle, op samenwerkingsgerichte houding, waarbij men het tempo aanpast aan het tempo van het systeem en uitgaat van mogelijkheden en krachten van het systeem en de systeemleden.

Werkwijze

De cursisten presenteren de kernpunten uit de gelezen literatuur.

Rollenspellen aan de hand van zelf meegebrachte casussen, waarbij het accent ligt op het toewerken van een behandelovereenkomst.

- Oefening in het op zoek gaan naar de krachten en mogelijkheden van het systeem en van de STW-er als hulpverlener van het systeem.
- Oefening in het herdefiniëren van problemen en van oplossingen.
- Oefening in het formuleren van doelen.

Het tweede deel van de dvd van Maurizio Andolfi 'Teacher in the school of life' (Molemann, 2014) wordt bekeken en besproken. Tevens wordt stil gestaan en een koppeling gelegd bij de gelezen literatuur.

LITERATUUR:

- Berg. I.K. (2000). *Ik wil mijn kind niet kwijt. Samenwerking met ouders onder dwang van de kindbescherming*. Haarlem: De Toorts
Hoofdstuk 5. *Het stellen van een doel en het opmaken van een contract*. p. 57-70 (reader)
- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014). *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 11. Boekhorst F. (2014). *De behandelcontext*. p. 163 – 176
- Madsen, W.C. (2011). *Samenwerkingsgerichte hulpverlening met multi-gestresseerde gezinnen* Antwerpen-Apeldoorn: Garant
Hoofdstuk 4. *Het ontwikkelen van een proactieve visie als leidraad voor de klinische praktijk*. p. 127-153.
- Olthof. J. (2012). *Handboek Narratieve psychotherapie*. Utrecht: De Tijdstroom
Hoofdstuk 7.3. *Methodiek van het maken van een behandelkader*. p. 253 – 257 (reader)

Docenten : Karin van Dijk en Erik van de Kraats

Thema

Het proces van de hulpverlening vanaf de behandelovereenkomst tot en met de afronding.

Wat is mijn innerlijke dialoog tijdens dit proces en wat zijn mogelijkheden en eventuele valkuilen die hiermee samenhangen.

Hoe faciliteer en stimuleer je de krachten, ontwikkelingen, wendingen van de systeemleden en het systeem en werk je samen naar het doel of de doelen van het systeem. Hoe help je zo dat cliënten in hun eigen kracht zitten als het contact tussen de cliënt en de hulpverlener wordt afgesloten, waarbij eigen kracht betekent dat de cliënt en het systeem voldoende in huis heeft om in de toekomst moeilijkheden op te lossen.

Welke methodieken en technieken en wat van de innerlijke dialoog kan de hulpverlener gebruiken tijdens het hulpverleningsproces en hoe sluit hij of zij af? In deze les komen eerder behandelende technieken en vaardigheden en nog niet besproken interventies aan bod. Interventies, technieken en vaardigheden die gebruikt kunnen worden tijdens het hulpverleningsproces zoals de gezinskaart, systemogram, vertragen en het gebruik maken van rituelen. Er wordt aandacht besteed aan de begeleiding van ouders.

Doel

Kennis: Men heeft kennis genomen van de vervolgstappen (methoden, technieken en vaardigheden), waarbij men het arsenaal aan technieken en vaardigheden heeft uitgebreid.

Vaardigheden: Men heeft geoefend in het toepassen van de algemene technieken. Men luistert en gebruikt daarbij zijn of haar eigen innerlijke dialoog.

Attitude: Men heeft zijn of haar nieuwsgierige, niet-beoordelende, respectvolle, op samenwerkingsgerichte houding versterkt, evenals het invoegen en meervoudig partijdig zijn.

Werkwijze

De cursisten presenteren de kernpunten uit de gelezen literatuur.

- Oefenen van nieuwe interventies: gezinskaart, systemogram, vertragen en het gebruik maken van rituelen, onder andere bij het afsluiten van een hulpverlenerscontact.
- Oefenen met begeleiden van ouders (ouderschapsfocus en kindfocus, het concept bufferprocessen).
- Rollenspellen aan de hand van zelf meegebrachte casussen.

Tevens wordt de dvd 'Mon fils à moi' (2007) bekeken en besproken. Wat valt op, wat inspireert en wat is bruikbaar. Er wordt stil gestaan en een koppeling gelegd bij de gelezen literatuur.

LITERATUUR:

- Berg, I.K. (2000). *Ik wil mijn kind niet kwijt. Samenwerking met ouders onder dwang van de kindbescherming*. Haarlem: De Toorts
Hoofdstuk 8. *Middenfase en afronding*. p. 112 – 128 (reader)
- Madsen, W.C. (2011). *Samenwerkingsgerichte hulpverlening met multi-gestresseerde gezinnen* Antwerpen-Apeldoorn: Garant
Hoofdstuk 5; *Samenwerkingsgerichte bevraging. Een antropologische benadering van interveniëren in gezinnen*. p 155 – 183
- Pas, A. van der. (2015). *Vader-moederproblematiek. Als valkuil voor de relatietherapeut*. p. 33 – 50. *Systeemtheoretisch bulletin 1/15*. Antwerpen: Interactie-Academie(reader)
- Walsh, F. (2010). *Family Resilience: A framework for clinical practice*. *Family Proces*. p. 1 – 17 (reader)
- Andolfi, M. (2010). *Het kind in gezinstherapie*. Amsterdam: Hogrefe
Hoofdstuk 3: *De instrumenten van de therapeut*. p.43 – 53 (reader)
- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014). *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij.
Hoofdstuk 15. Savenije, Lawick, J. van Methoden en technieken p.233 – 255
Hoofdstuk 35. Pas. Van der. *Ouderschap: een systemisch multiversum* p.495 – 510

Docenten: Erik van de Kraats en Karin van Dijk

Thema

Integratiedag

In deze les laten cursisten een dvd-opname zien waarop één of meer interventies te zien zijn, die gerelateerd zijn aan één van de systemische basiscompetenties en één of meerdere perspectieven. Zij vallen uiteen in:

- kennis van principes die ten grondslag liggen aan de systeemtherapie;
- vaardigheden om systeemgesprekken te initiëren en een behandelcontext te creëren op een manier waarop overeenstemming bestaat over de wijze waarop het hulpverleningstraject wordt vorm gegeven;
- een attitude waarbij een nieuwsgierige, niet veroordelende, milde manier van luisteren en vragen wordt getoond.

De cursist noemt zijn of haar innerlijke dialoog, licht toe wat hem of haar aanspreekt en hoe dat bij hem of haar als persoon en bij de instelling waar hij of zij werkzaam is past. Hiermee laat de deelnemer zien in staat te zijn de in de opleiding aangereikte theorie en de opgedane vaardigheden te integreren in zijn of haar hulpverleningspraktijk. De criteria, zoals beschreven bij Opbouw Opleiding, pagina 5 en 6, zijn daarbij leidend.

Doel

De STW-er past de basisbegrippen uit de systeemtheorie en interventies uit de behandelende perspectieven toe in zijn of haar eigen praktijk.

De STW-er is in staat binnen zijn of haar eigen werkterrein om:

1. systemische hypothesen te formuleren in verschillende stadia van het hulpverleningsproces;
2. de kracht van systemische vragen te zien en deze toe te passen ter ondersteuning aan het hulpverleningsproces;
3. systemen in kaart te brengen om het relationeel inzicht te vergroten, middels een genogram, een gezinskaart en een levenslijn;
4. technieken te gebruiken die gericht zijn op verandering in relaties, gedrag en betekenisgeving, zoals: invoegen, focussen, herstructureren en heretiketteren;
5. verschillende soorten opdrachten of suggesties te geven en de cliënt te motiveren deze opdrachten of suggesties uit te voeren;
6. een gewenste situatie met en voor cliënten in kaart te brengen door het stellen van toekomstgerichte vragen en schaalvragen.

De huidige actuele thema's, waar veel STW-ers op dit moment mee in aanraking komen, staan centraal.

Docenten : Erik van de Kraats

Thema

Verslaving .

Als er sprake is van een verslaving bij een van de partners, ouders of kinderen raken de systeemleden in de knel. Een verslaving kan jarenlang onder de oppervlakte blijven. Dikwijls schaamt men zich. De deur om er over te spreken blijft gesloten. Wat kan de STW-er doen als hij of zij cliënten treft waarbij één of andere vorm van verslaving een rol speelt of dat hij of zij daar een vermoeden over heeft?

Welke vormen van verslaving zijn te onderkennen en welke signalen zijn er? Wat voor invloed heeft de verslaving op de omgeving en andersom? Wat zijn de dilemma's van de hulpverlener en van het gezin? Hoe betrek je het netwerk erbij?

Tevens zal er aandacht voor het contextueel, intergenerationeel perspectief. Hoe is het gesteld met de loyaliteitshuishouding in de drie generaties, wat heeft welk effect ?

Hoe kan hoop, nieuwsgierigheid en respect behouden worden. Hoe kan men op zoek gaan naar verbinding met de cliënt en het systeem. Hoe kan men het probleem verbreden en een meer systemische betekenis geven.

Doel

Kennis: Men heeft kennis gemaakt met de belangrijkste systeemtherapeutische elementen in het werken met mensen met een verslaving en zijn of haar omgeving. Men heeft kennis over signalen van verslaving en het effect daarvan op het systeem en andersom.

Vaardigheden: Men is in staat om aandacht te hebben voor de mens en het systeem met zijn of haar hele verhaal. Men laat zich niet meenemen in de onmacht en het emotionele krachtenveld van het systeem. Men heeft aandacht voor positieve verbindingen en is op zoek naar gemeenschappelijkheid tussen de diverse gezinsleden.

Attitude: Men heeft aandacht voor wat wel werkt. Men stelt verbindende vragen ten aanzien van de behandelrelatie en t.a.v. relatie van de cliënt en zijn of haar systeem en andersom. Men straalt hoop, nieuwsgierigheid en respect uit.

Werkwijze

De docent presenteert de theorie over verslaving en de relationele invloed van verslaving op de omgeving en vica versa. Belangrijke aandachtspunten in de systemische hulpverlening bij mensen met een verslavingsprobleem en zijn of haar systeem worden naar voren gebracht.

Alle cursisten nemen een casus mee, waarbij (een vermoeden van) verslaving een rol speelt. Er wordt geoefend met casussen uit de praktijk van de STW-er. Men gaat op zoek naar taal die helpend is.

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014); *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij
Hoofdstuk 58. Reybrouck, T. van. (2014). *Verslaving en systeemtherapie*. p. 787-800
- Helsloot, E. (2008). *De werknemer met een verslavingsprobleem; de werksituatie als systeem*. Systeemtherapie (20/1). p. 20 – 30 (reader)
- Heusden, A. van, Eerenbeemt, E. van den (1983); *Ivan Boszormeny-Nagy en zijn visie op individuele en gezinstherapie. Balans in beweging*. Haarlem. De Toorts. Hoofdstuk 2. p.29-49, Hoofdstuk 3.p 53-63 (reader)

Docenten: Erik van de Kraats

Thema

Veiligheid en onveiligheid/ de benadering Partnering for Safety.

Partnering for Safety, ontwikkeld door Sonja Parker uit Australië en Philip Decter uit de Verenigde Staten, integreert diverse methodes en werkvormen, waaronder onder andere Signs of Safety, de Drie Huizen Methode, Oplossingsgericht werken en Samenwerkingsgerichte hulpverlening.

De centrale vraag bij de ontwikkeling van de Partnering for Safety benadering is: hoe kunnen hulpverleners daadwerkelijk een partnerschap met ouders opbouwen, wanneer kindermishandeling of verwaarlozing wordt vermoed of is aangetoond? Een samenwerkingsrelatie met de cliënt op bouwen staat centraal omdat dit verandering het best bevordert. Om een zo optimaal mogelijk veiligheidsplan te maken, wordt uitgegaan van zowel de signalen van onveiligheid, als die van veiligheid. Het idee is dat veiligheid voor kinderen het best wordt gegarandeerd door een goed genoeg functionerend gezin en netwerk. Partnering for Safety kan ook worden ingezet bij ouderen verwaarlozing- en mishandeling.

De Partnering for Safety benadering gaat uit van:

- systeemgericht werken: waarbij er van uitgegaan wordt dat de cliënt en het systeem zelfhelende mogelijkheden en eigen krachten hebben;
- maatwerk in de dialoog en maatwerk van het veiligheidsplan. Ieder gezin, ieder systeemlid heeft een eigen kleur. Aansluiten bij de betekeniswereld en de krachten van al de cliënten (meervoudig perspectief) zijn daarbij belangrijke kenmerken;
- samenwerken met de systeemleden en het systeem, ook als er sprake is van dwang. In de samenwerking wordt uitgegaan van zoveel mogelijk partnerschap. De attitude kenmerkt zich door een leading-from-behind houding;
- toekomst- en doelgericht werken. Het is daarbij van belang om helder te krijgen wat de doelen van de systeemleden en het netwerk zijn;
- Partnering for Safety is ingebed in de oplossingsgerichte systeemmethodiek.

De STW-er zal in aanraking komen met gezinnen, partners en ouderen waarbij mishandeling, verwaarlozing en/ of andere vormen van geweld sterk van invloed zijn op het welzijn van kinderen en ouderen. Dikwijls moet het eerst veilig binnen het systeem zijn, voordat gezinsleden andere vormen van begeleiding aangaan.

Doel

Kennis: Men heeft kennis gemaakt met de route van Partnering for Safety, de kaart (map), de Drie Huizen en Words en Pictures. Men kent de principes en specifieke interventies van PfS. Men weet, zonodig, door te verwijzen naar hulpverleners die Partnering for Safety of Signs of Safety toepassen.

Vaardigheden: Men is in staat om detailvragen te stellen over wat onveilig en veilig is, in gesprek te blijven en in verbinding te blijven met de cliënten en het systeem.

Attitude: Men heeft oog voor aspecten die gerelateerd zijn aan onveiligheid en veiligheid. Men werkt samen met de personen, niet met de mishandeling, houdt details en oordelen uit elkaar en blijft gericht op veiligheid.

Werkwijze

Docenten presenteren de geschiedenis, de theorie en de route, waarbij Partnering for Safety wordt uitgewerkt.

- Oefening 'Stel dat'- worst fears en best hopes
- Oefenen met vragen stellen over veiligheid en onveiligheid

Filmfragment : Anche libero va benne (2006): Wat vind je onveilig en wat vind je veilig. Op wat voor een manier stel je welke vraag aan wie daarover?

- Oefenen aan de hand van een rollenspel: Marieke en de kinderen.
- Oefenen met de eerste elementen van de kaart van Partnering for Safety aan de hand van de praktijk van de STW-er.

LITERATUUR:

- Turnell, A., Edwards, S. (2009). *Veilig opgroeien: De oplossingsgerichte aanpak Signs of Safety in jeugdzorg en kindbescherming*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum (samenvatting p. 25) (reader)
- Turnell, A. , Essex, S. (2010). *Als er 'niets aan de hand' is. Een oplossingsgerichte methode bij ontkenning van kindermishandeling*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum (reader) Hoofdstuk 5. *Naar één gezamenlijkverhaal in woord en beeld*. p. 92 – 11.
- Kraats, E. van de. (2011). *Samenwerking met gezin staat voorop*. Sozio-SPH 110, juni 2011 p. 12-17 (reader)
- Kraats, E. van de, Coelman, F.J.G. , Lindauer, R.J.L. (2008). *Signs of Safety bij multiprobleemgezinnen in een gedwongen kader*. Kinder- en Jeugdpsychotherapie 3, 2008, p. 73-85. (reader)

Docenten : Karin van Dijk

Thema

Psychiatrie en ouders.

Als er sprake is van psychopathologie bij ouders heeft dit gevolgen voor de interacties binnen het gezin en voor de gezinsstructuur. Hoe kunnen ouders toch competente opvoeders zijn zodat de kinderen zich adequaat kunnen ontwikkelen? En hoe kan de STW-er samenwerken met het systeem en andere naasten, waarbij tevens aandacht is voor zowel beperkingen als voor mogelijkheden en krachten van en bij de ouder(s) en het netwerk? Men staat stil bij de effecten van de psychiatrische diagnose en wat dat betekent voor het werken van de STW-er ten aanzien van het werken met ouders en kinderen. Hoe wordt de sociale context daarbij betrokken?

Doel

Kennis: Men kan de betekenis van een psychiatrische stoornis in een systeem in de brede maatschappelijke context beschouwen. Men is in staat om een gesprek te voeren met de client en de meest betrokkenen. Men kent het verschil tussen de invloed en het effect van het medisch raster en het systemisch raster op de veerkracht van het systeem.

Vaardigheden: Men is in staat om de circulaire invalshoek te bewaken en een dialoog over de achtergrond van de klachten met betrokkenen tot stand te brengen. Men is in staat om een brug te slaan tussen twee werelden: het medische raster en het systemische raster.

Attitude: Men is meerzijdig partijdig en laat dit zien door op respectvolle wijze de meerdere stemmen met betrekking tot de invloed en het effect van een psychiatrische stoornis in het systeem een plaats te geven in de gesprekken.

Werkwijze

De docent introduceert de visie op en het effect van pathologiserende en de-pathologiserende taal.

- Een oefening waarbij cursisten zich bewust worden van de invloed van hun formulering en hun taal op de identiteit en de veerkracht van cliënten.
- Oefenen met casuïstiek: Alle cursisten nemen een casus mee van een systeem waarin een kind symptomen toont van internaliserende of externaliserende problematiek. En een casus met een volwassene met vergelijkbare symptomen. Wat laat het kind/ de volwassene zien? Welke hypothesen zijn er over de diagnose? Wat betekent de diagnose voor het systeem en vice versa?
- Er wordt gewerkt volgens het model Consensus Gericht Interviewen en Intervenieren. De vragen die daarin centraal staan zijn: Wat is er aan de hand? Wat is er al geprobeerd? Wat moet er nu gebeuren?

De dvd 'Silver Lining Playboek' (2012) wordt bekeken en besproken. Wat valt op, wat inspireert en is bruikbaar.

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014); *Handboek Systemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij
- Hoofdstuk 53. Cornelissen, J., Oenen, F.J. van, Bernardt, C. (2014). *Systemisch werken in een psychiatrische context*. p. 717-731
- Hoofdstuk 54. Weel, J. van, Wullems, P. (2014). *Psychiatrische problemen bij kinderen*. p. 733-746.

- Dickerson, V.C. , Zimmerman, J.L. (1996). *Een constructionistische oefening om pathologiseren te voorkomen*. *Gezinstherapie* 7 (3). p. 309 – 324 (reader)
- Oudsten, M. den. (2009). *Kinderpsychiatrische diagnostiek ingebed in een systeemtherapeutisch behandelklimaat*. *Systeemtherapie*. p. 136 – 142 (reader)
- Vos de, J. (2012). *Systeemtherapie en psychiatrische diagnoses... aparte werkelijkheden? Over diagnostiek en unieke verhalen*. *Systeemtherapie* (24/ 4). p. 204 – 219 (reader)

Docenten : Erik van de Kraats

Thema

Relatiegesprekken met (ex) paren.

De STW-er zal regelmatig vragen krijgen die gerelateerd zijn aan partner-relatieproblemen. Partner-relatieproblemen die divers en in een bredere context plaats kunnen vinden. Ze kunnen samenhangen met vragen over de opvoeding en / of ingebed zijn in een dreigende scheiding, vechtscheiding of in een opnieuw samengesteld gezin. Kinderen raken nogal eens in de knel bij diverse partner-relatieproblemen.

De STW-er zal voor de keus kunnen komen te staan of hij of zij aan de slag gaat met de vragen van de cliënten of dat het wenselijk is dat de cliënten worden doorverwezen naar een meer gespecialiseerde instelling.

Tijdens deze dag worden de basisprincipes van de partner-relatiegesprekken behandeld. Tevens wordt de dynamiek van scheiden, rouw en interactiepatronen van vechtscheidingen en de dynamiek van opnieuw samengestelde gezinnen besproken. Tevens is er aandacht voor enkele basisprincipes van EFT (Emotionally Focused Therapy).

Doel

Kennis: Men kent de basisprincipes van een intake en behandeling bij partner-relatieproblemen. Men ziet het onderscheid tussen echtpaarbehandeling en ouderbegeleiding.

Men heeft kennis van de complexiteit van het opnieuw samengestelde gezin.

Men heeft kennis genomen van de interactiepatronen, veel voor komend bij (vecht)scheidingen.

Men is bekend met de verwijsmogelijkheden en kent de eigen beperkingen en die van organisatie waarin deze werkzaam is.

Vaardigheden: Men weet hoe men een klimaat kan creëren, waarbij naar beide (ex)partners geluisterd wordt en de problematiek relationeel wordt vertaald. Men hanteert een behandelkader waarin zowel het partner- als ouderschap aan de orde komen.

Tevens is men in staat de problematiek te vertalen naar onderliggende problemen, zoals onverwerkte problematiek voortkomend uit het eigen gezin van oorsprong, een niet verwerkte scheiding of problemen bij het opnieuw samenstellen van een gezin.

Attitude: Men is in staat om meervoudig partijdig te blijven, ook daar waar er veel strijd is tussen de (ex) partners en het omringende systeem.

Werkwijze

De docent presenteert de basis van partner-relatiebehandeling en –begeleiding en ouderbegeleiding. Op basis van een casus uit de eigen praktijk wordt in twee groepen een analyse gemaakt.

Bespreken in subgroepen van de meegenomen voorwerpen, welke symbolisch verwijzen naar de partner-relatie van de eigen ouders met als doel te komen tot reflectie over de eigen opvattingen over partnerschap.

- Oefenen van een intake en behandelcontext voor een partner-relatie- én een oudergesprek.
- Oefenen door middel van een rollenspel met partner -relatieproblemen bij een opnieuw samengesteld gezin.

Tevens wordt de dvd ‘Scenes uit een huwelijk’ (1973) bekeken en besproken. Wat valt op, wat inspireert en is bruikbaar.

Op lesdag 15 wordt een verslag ingeleverd bij de docent, waarin de hoogtepunten van de eigen ontwikkeling onderbouwd zijn beschreven (met theorie). De eerder geformuleerde leerdoelen zijn hierbij leidend.

LITERATUUR:

- Savenije, A., Lawick, J. van, Reijmers, E. (2014); *Handboek Systeemtherapie*. Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij
Hoofdstuk 29. Vandersteenwegen, A. (2014). *Communicatie en interactie: directieve relatietherapie*. p. 425-432
Hoofdstuk 40. Cotijn. L. (2014). *Opnieuw samengestelde gezinnen*. p. 563-573
- Lawick, J. van, Visser, M. (2014). *Kinderen uit de knel*. Amsterdam: Uitgeverij SPW
Hoofdstuk 2. *Theoretische onderbouwing*. p. 17 – 36 (reader)
- Johnson, S. (2012). *Veilig verbinden*, Utrecht: Stichting EFT Nederland
Hoofdstuk 2. *Een hechtingsvisie op liefde: de filosofie van EFT*. P.35-51 (reader)
- Tempe, J de. (2006) *Emotionally Focused Therapie voor paren*. Systeemtherapie (18/4)
p.218-236 (reader)

Docenten: Erik van de Kraats en Karin van Dijk

Thema

Afsluiting opleiding en afscheid.

Wat kunnen rituelen bij afscheid betekenen? Afscheid van de behandeling voor de cliënten en het systeem en voor de STW-er.

Op deze dag vindt de presentatie plaats van de eigen leerontwikkeling aan de hand van Five minutes of Fame. De cursist laat zien wat hem of haar aanspreekt, wellicht waar hij of zij blij, misschien wel trots op is.

Voorafgaand wordt door de cursisten een verslag ingeleverd bij de docent waarin de hoogtepunten voor ieder van de opleiding onderbouwd zijn beschreven (met theorie). De eerder geformuleerde leerdoelen en einddoelen zijn hierbij leidend (zie pagina 7 en 8).

De animatiefilm 'Vader en dochter' (2000) wordt bekeken en besproken. Wat valt op, wat inspireert en is bruikbaar.

LITERATUUR:

- Springaer. G., (2010) *Stenen voor de buik van de Wolf. Afscheidsrituelen in systeemtherapie.* Systeemtherapie 2. p 82 -90 (reader)
- Olthof. J. (2012). *Handboek Narratieve psychotherapie.* Utrecht: De Tijdstroom. Hoofdstuk 8.6. *Rituelen.* p. 113-315 (reader)
- Imber-Black, E. (1999). *Creating meaningful rituals for new life cycle transitions. The Expanded Family Life Cycle.* p. 202-214 (reader)